

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

УДК 336.226.11

І. Р. Безпалько

ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГУ ІНВЕСТИЦІЙ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ В КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ШЛЯХОМ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

В статті визначено основні тенденції росту інвестицій в основний капітал та проаналізовано можливості збільшення обсягу інвестицій домогосподарствами в корпоративні права шляхом вдосконалення системи оподаткування доходів фізичних осіб.

Інвестиційні ресурси, корпоративні права, податкова система, заощадження, пасивні доходи, дивіденди, мінімізація податку з доходів фізичних осіб

Сьогодні однією з головних проблем як для розвитку корпорації, так і країни загалом є нестача інвестиційних ресурсів. Хоча під інвестиціями розуміють не лише грошові кошти, а також майнові та інтелектуальні цінності, однак здебільшого саме наявність коштів є основною запорукою розвитку будь-якого підприємства чи фірми. Тому створення державою умов для вкладання інвесторами вільних грошових коштів у високодохідні фінансові активи є нагальним завданням для уряду країни як щодо подолання кризи, так і для відродження економіки.

Серед основних факторів, що впливають на темпи зростання інвестицій, є співвідношення розподілу доходу на споживання та накопичення (заощадження). Так, в умовах низьких доходів населення основна їх частка (майже 80%) спрямовується на споживання. Тому зростання доходів громадян спричиняє підвищення частки, призначеної для заощаджень, які безпосередньо є джерелом інвестиційних ресурсів. Крім того, існує пряма залежність між зростанням питомої ваги заощаджень у загальному обсязі доходів і збільшенням обсягів інвестицій та навпаки. Однак така тенденція існуватиме за умови забезпечення державних гарантій стосовно збереження заощаджень громадян, що стає стимулом для активізації інвестиційної діяльності.

Не визначальним, але суттєвим фактором впливу на темпи росту інвестицій можуть бути ставки оподаткування пасивних доходів громадян, оскільки інвестора насамперед цікавить чистий дохід від вкладання вільних коштів, а не його валовий дохід від таких операцій.

Необхідно наголосити, що у зв'язку з падінням темпів розвитку економіки істотно зменшується фонд оплати праці, а відтак і прибутковий податок з громадян, що є основою формування місцевих бюджетів.

Незважаючи на колапс, що виник в інвестиційній сфері України, необхідно визначити так звані точки росту і відтак — напрями відродження корпорацій та економіки в цілому. Саме збільшення обсягів фінапсових ресурсів домогосподарств можна вважати одним із таких пріоритетних напрямків стабілізації інвестиційної сфери. Так, середній темп росту середньої пенсії протягом 2007–2010 рр. склав 33,5%, а середньої заробітної плати — 17,6%. Отже, фізичні особи шукатимуть способи збереження та збільшення своїх доходів. Саме такою альтернативою може бути вкладання коштів у корпоративні права або у банківський сектор за умови відродження довіри до нього та надання відповідних гарантій з боку уряду.

У сучасних умовах ринкового господарювання одним з основних показників розвитку економіки будь-якої країни є темпи приросту інвестицій в основний капітал. Останніми роками в Україні цей показник мав тенденцію до різкого скорочення, а саме, інвестиції в основний капітал у 2009 році в Україні склали 151,78 млрд. гривень, що на 41,5% менше, ніж у 2008 році.

Основною причиною є криза, що виникла у середині 2008 р. та поставила під загрозу реалізацію більшості інвестиційних проектів як в Україні, так і в усьому світі. Тому сьогодні вже відбувається жорстка конкурентна боротьба між державами саме за такий вид ресурсів, як інвестиції.

Донедавна вважалося, що основними інвесторами корпорацій (реальний сектор економіки) є юридичні особи, тобто інституціональні інвестори. Однак експертами доведено, що з 70-х років ХХ ст. американські вкладники (фізичні особи) почали перетворюватися у масових інвесторів, а саме: якщо до 1985 р. акції тримали 20 % домогосподарств, то у 2006–2007 рр. їх частка наблизилася до двох третин. В умовах глобалізації такі тенденції мали незабаром з'явитися й на українському фінансовому ринку. Однак світова економічна криза, що розпочалася у 2008 році, внесла певні корективи у розвиток подій.

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що в умовах кризи українці дедалі частіше замислюються над тим, куди варто надійно й вигідно вкласти гроші й при цьому мінімізувати видатки на сплату податків та зберегти їх від знецінювання. Незважаючи на низький, порівняно з розвиненими країнами, рівень добробуту населення України, у державі вже формується соціальний прошарок громадян, які мають у своєму розпорядженні вільні кошти й бажають їх інвестувати в легальний бізнес із метою одержання пасивних доходів, тобто без особистої участі в управлінні бізнесом.

Варто розглянути як держава на сьогодні стимулює громадян вкладати свої вільні кошти в інвестування економіки країни. Відповідно до Закону України «Про ПДФО» до складу загального оподаткованого доходу фізичних осіб входять доходи у вигляді відсотків (дисконтних доходів), дивідендів і роялті, вигапів і призів (ст. 4.2.12.); а також інвестиційний прибуток від здійснення платником податку операцій із цінними паперами й корпоративними

правами (ст. 4.2.13.). Ця норма закону набирає чинності з 2010 р. При цьому ставка податку визначена у розмірі 5 % від об'єкта оподаткування, нарахованого податковим агентом, як:

1) процент на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок (у тому числі картковий рахунок);

2) процентний або дисконтний дохід за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом;

3) процент на вклад (внесок) до кредитної спілки;

4) інвестиційний дохід, який виплачується компанією, що управляє активами інституту спільного інвестування;

5) дохід за іпотечним сертифікатом участі, іпотечним сертифікатом з фіксованою дохідністю.

Отже, відповідно до чинних норм закону доходи, отримані у вигляді дивідендів, підпадають під ставку оподаткування не 5, а 15 %. Фактично в законі закладені норми, які порушують принцип нейтральності прибуткового оподаткування, а саме: оподаткування одного виду доходів має здійснюватися в однакових розмірах. Очевидно, що держава штучно створює бар'єри для залучення вільних коштів населення в реальний сектор економіки через інститути фондового ринку у формі підвищеної ставки податку на дивіденди в порівнянні з іншими видами пасивних податків, зокрема депозитів по банківських вкладах. У цьому випадку ми не розглядаємо питання обґрунтування розміру ставки податку, оскільки в більшості західних країн такий вид доходів (доходи від вкладення капіталів) обкладається податком за ставками 25–30% і, можливо, у подальшому виникне потреба підвищення ставки зазначеного податку через необхідність інтегрування України у світову економіку.

Крім того, такий порядок суперечить правилам визначення оподаткованого доходу в концепції сукупного доходу, оскільки він створює стимули для виплати частини заробітної плати, особливо вищому менеджменту фінансових установ, у формі неоподатковуваних процентів. Негативними наслідками звільнення відсоткових доходів від оподаткування є, по-перше, забезпечення додаткових податкових пільг заможнішому населенню, яке, на відміну від бідних верств, має значний приріст доходів за рахунок депозитів у банках. По-друге, дискримінація інших джерел та форм отримання доходу, які, на противагу відсотковим, підлягають оподаткуванню (наприклад, здійснення підприємницької діяльності), що порушує принцип справедливості оподаткування.

При цьому вважаємо доцільними й своєчасними податкові новації, закладені в останній редакції проекту Податкового кодексу України, що спрямовані на ліквідацію такого протиріччя. Зокрема, з метою стимулювання інвестиційної діяльності й удосконалення системи оподаткування пасивних доходів впроваджуються однакові умови оподаткування процентів за банківськими депозитами і дивідендів, тобто запропоновано знизити ставку оподаткування дивідендів з 15 до 5 %. Таким чином, будуть створені рівні умови для оподаткування аналогічних видів доходів фізичних осіб, та у громадян з'явиться реальна альтернатива вибору між банківською сферою й фондовим ринком з погляду ефективності вкладення вільних коштів.

Закон України "Про податок з доходів фізичних осіб" № 889-IV від 22.05.2003 р. 2. Бурденко І. М., Кравченко О. В. Аналіз стану й напрямки розвитку податкової системи України та її вплив на зростання економіки // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 4(70). — С. 67–73. 3. Карпінський Б. А. Збалансованість фінансової системи: методологія, оцінка, порівняння : моногр. — Львів : Логос, 2005. 4. Соколовська А. М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки // Фінанси України. — 2006. — № 9. — С. 65–82. 5. Печуляк В. П. Державна податкова політика в Україні: організаційно-правові аспекти здійснення : моногр. — К. : Київ. нац. торгово-економічний університет, 2005. — 157 с. 6. Сич О. А. Удосконалення організації оподаткування доходів фізичних осіб // Збірник НУ «Львівська політехніка». — 2007. — С. 124–134. 7. Чугунов І. Я., Ігнатенко А. Б. Податок з доходів фізичних осіб у системі фінансово економічного регулювання // Фінанси України. — 2006. — № 4. — С. 3–14. 8. Яроцька Т. Р. Податкова база при оподаткуванні доходів фізичних осіб в Україні // Фінанси України. — 2005. — №10. — С. 28–33.

In the article the basic tendencies of height of investments in the fixed assets are certain and possibilities of increase of volume of investments in corporate rights by perfection of the system of taxation of profits of physical persons are analysed.

Н. Г. Мазій

Українська академія друкарства

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті розглянуто сучасний стан законодавчої бази з розвитку та функціонування малого підприємництва. У результаті дослідження було проаналізовано відповідне законодавство та зроблено висновки.

Проблема наповнення державного та міських бюджетів в сучасних умовах якомога сильніше вимагає виведення малого і середнього підприємництва з тіні. В європейських країнах запроваджено низку антикризових заходів, які призвели до зниження цін, збільшення надлишку товарів і, в результаті, збільшення купівельної спроможності населення на продовольчі та дрібно-побутові товари навіть за умови зниження заробітної плати, чого не спостерігається в Україні. Актуальним виходом з цієї ситуації є запровадження хоча б «податкових кашікулів для малого бізнесу», проте це тільки обіцянки політиків.

Проблеми законодавчого забезпечення державної підтримки малого підприємництва поки що недостатньо вивчені та висвітлені в юридичній науці і досліджувалися переважно з економічної точки зору у працях вчених-еконо-